

Жүлүн чуркусу

БУЛ ЭМНЕ?

Жүлүн чуркусу (“омуртка тутуму жабылбоо”, “менингоцеле” же “миеломенингоцеле” деген аталыштары да бар) – күмөн курсакта өрчүп калыптануусунун баштапкы баскычында пайда болуучу, ичинде **жүлүн** жайгашкан омуртка тутуму каналынын толук жабылбай калуусу (б.а. айрым омурткалар жүлүндү каптап жаппай калат) менен мүнөздөлүүчү дефект. Натыйжада омуртка тутуму каналында камтылгандын бир бөлүгү каралжын чуркулуу баштыкча түрүндө тери астында торсоюп чыгып калат. Бул баштыкчаны абдан жука катмар (мембрана) гана каптап турат. Андан жүлүн суюктугу суюлушу мүмкүн. **Мындай дефекттин пайда болуу себеби белгисиз.** Ар 250–500 баланын ичинен бирөө ушул патология менен төрөлөт.

Жүлүн чуркусу менен кошо пайда болуучу бузулуулар

- **Инфекция жугуу коркунучу чоң.** Нервдүү мындай баштыкча эртелеп хирургиялык операциянын жардамы менен жабылбаса, дээрлик дайыма ага **инфекция жугуп**, бала менингит оорусунан чарчап калат.

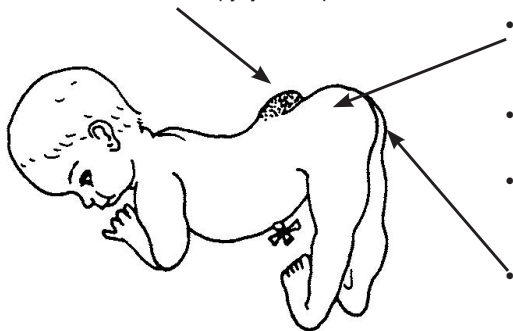
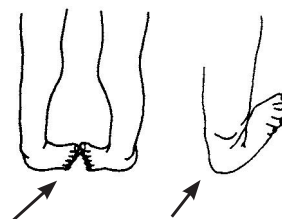
- **Булчуңдар алсыздыгы жана сезгичтик жоголуу.** Буттар же бут кетмендери **шал** болуп калышы, алардын бир аз эле сезгичтиги бар болушу же сезгичтиги такыр болбошу мүмкүн.

- **Бир кашка жилиги же экөө тең жамбаш сөөк менен болгон ашташынан чыгып кеткен** болушу мүмкүн.

- **Бут кетмендери** ылдыйды жана ичти (маймактык) же өйдөнү жана сыртты көздөй бурулуп калыптанган болушу мүмкүн.

- Эгер дефект салыштырмалуу өйдөрөөк (биринчи бел омурткасынын деңгээлинде – L1 же өйдөрөөк; кийинки бетти караңыз) болсо, буттардын жана бут кетмендеринин **булчуңдарында спастика** бар болушу мүмкүн (176-бетти караңыз).

- **Табарсыктын жана ичегилердин функцияларын башкаруу бузулу.** Бала заара кылып же заңдап коюусун сезбеши мүмкүн. Чоңоюп калганда да, буларды башкаруу жөндөмдүүлүгү ошол боюнча калыптанбай, бала сезбей заара кылып же заңдап коюусу уланат.

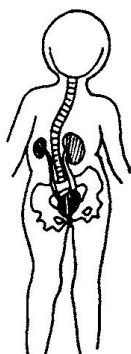
- **Башы чоң болуу.** Жүлүн чуркусу бар ар 5 баланын ичинен төртөөндө “гидроцефалия” (же “мээге суюктук толуу”) пайда болот. Нормада жүлүнгө өтүп турган, мээнин ичинде калыптанган суюктук жүлүнгө өтпөй калып, башта топтолуп, мээни жана баш сөөктү кыса баштайт. Төрөлгөндө, баланын башы нормалдуу болуп көрүнүшү мүмкүн, бирок кичинеден, сүрөттө көрсөтүлгөндөй болуп, ичиндеги суюктуктун басымынан бара-бара чоңоюп кетет.

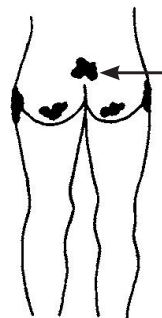
- абдан чоң баш
- Веналар кеңейип кеткен.
- Баш сөөктүн ичиндеги көтөрүңкү басымдан **көздүн каректери** ылдый карап, көздүн агы кенен көрүнүп калышы мүмкүн. Батып бараткан күндү элестеткен бул белги бала сокур болуп калуу жана мээ катуу жабыркоо **коркунучу** бар экенин билдирет.

- **Мээ жабыркоо.** Мээдеги суюктуктун басымын төмөндөтүү операциясын эртелеп жасатпаса (кээде атүгүл мындай операция жасалганда деле), мындай балдардын айрымдары сокур болуп калат, акыл-эси өрчүп өнүгүүсү багытында бузулуулар орун алат, талма (233-бетти караңыз) же церебралдык шалдык (9-бөлүмдү караңыз) пайда болот.

БАЛАНЫН ЧОҢОЮУСУН КОШТОП ӨРЧҮГӨН БУЗУЛУУЛАР:

- **Омуртка тутуму ийрийүү** (20-бөлүмдү караңыз).
- **Заара чыгаруу жолдоруна инфекция жугуу жана бөйрөктөр жабыркоо** (210-бетти караңыз).

- Сезгичтик жоголгондуктан, сөөк уркуйган жерлерде **эт оюлуулар** пайда болушу мүмкүн (24-бөлүмдү караңыз).

- **Бут кетмендери жаракаттануу.** Баскан, бирок бут кетмендеринде эч нерсени сезбеген балдар бут кетмендериндеги терини тез эле жабыркатып алышат, же аларда жаралар пайда болуп турат. Эгер буларга карата тийиштүү чаралар алдын ала көрүлбөсө, жумшак ткандарына же сөөктөрүнө инфекция жугуп, андан соң алар деформацияланып кетиши же балдар бут кетмендеринен атүгүл айрылышы (222-бет) мүмкүн.

Жүлүн чуркусу бар баланы кандай келечек күтөт?

Бул, биринчиден, дефекттин олуттуулугунан, экинчиден, дарылоонун майнаптуулугунан, үчүнчүдөн, баланы атайын үйрөтүүдөн жана үй-бүлөсү менен коомчосунун балага карата болгон колдоосунан көз каранды.

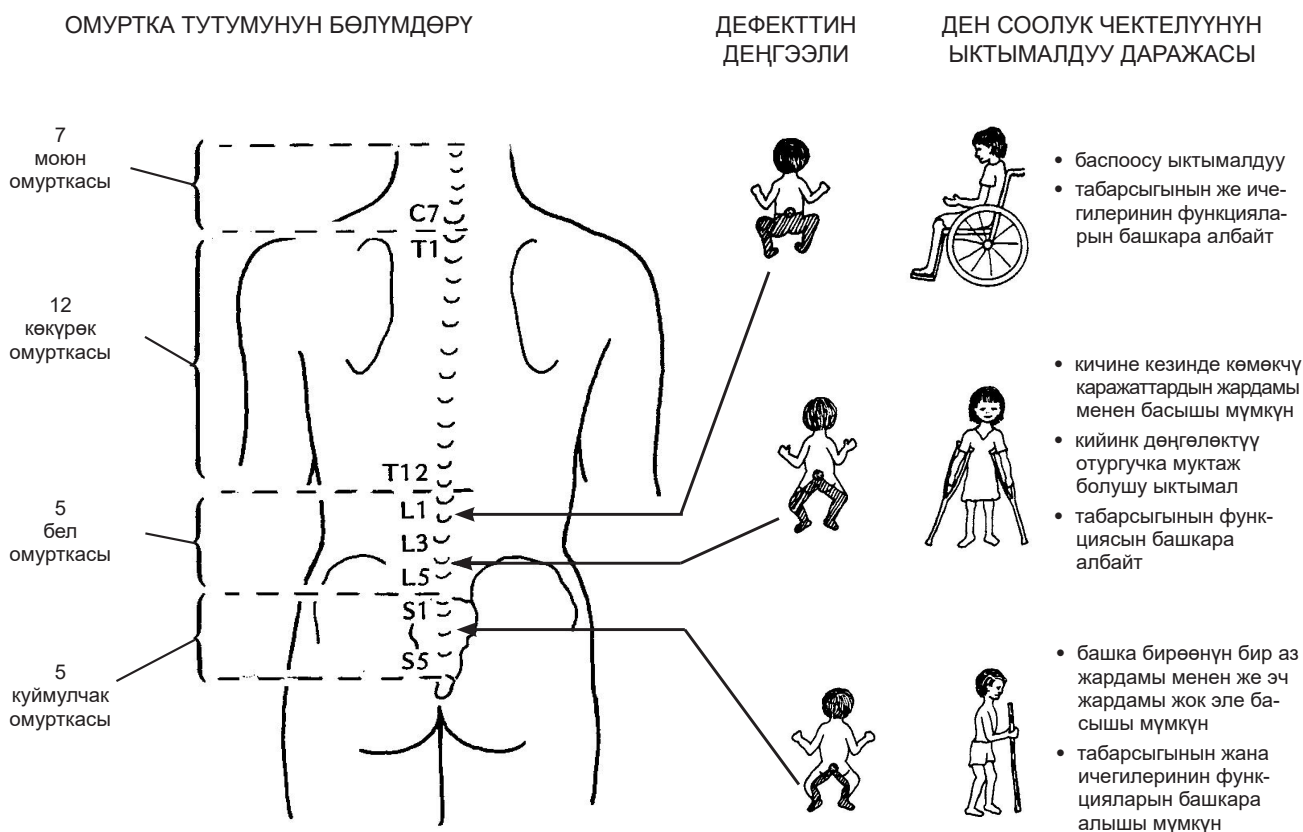
Дефект омуртка тутумунда канчалык өйдөрөөк же жүлүнгө болгон зыян канчалык олуттуу болсо, андан пайда болгон шалдыктын жана ага байланыштуу башка көйгөйлөрдүн катаалдыгы да ошончолук олуттуу болот. Эгер баштын көлөмү чоңоюп кетүүсү орун алып калган болсо, баланын келечеги нормалдуу болуусуна үмүт аз. Көпчүлүк учурда, мындай баланы дарылоо чыгымдары чоң болот, атүгүл бай үй-бүлө үчүн да. Мээдеги суюктукту азайтуу операциясынан кийин кээде балага инфекция жугуп калат. Операцияны бир нече ирет кайталоо талап кылынышы мүмкүн. Эң мыкты медициналык жардам жеткилүүлүгүнө жана көрсөтүлүшүнө карабастан, жүлүн чуркусу бар болуп төрөлгөн ар 4–5 баланын ичинен жок дегенде бирөө өмүрүнүн биринчи бир нече айында же жылында чарчап калат.

Бирок **мындай дефекти омуртка тутумунун төмөнкү бөлүгүндө болгон балада шалдык азыраак байкалат, жана мындай баланын толук кандуу жана бактылуу өмүр сүрүү ыктымалдыгы кыйла чоң.** Үй-бүлөлөрүнүн жана коомчолорунун колдоосу менен, жүлүн чуркусу бар балдардын көбү мектепте окуп, көп ар кандай жумуштарды аткарганды үйрөнүп, келечекте үйлөнүп, үй-бүлө курушуп, балалуу болушат.

Көпчүлүк учурда мындай балдар өзүн тейлөө ык-жөндөмдөрүн (кийинүү, тамактануу, даараткананы пайдалануу) кеч үйрөнүшөт. Бул, бир четинен, дефектисинен улам алардын **ден соолугу чектелүүлүгүнө**, андан тышкары, ата-энелери балдарына камкордукту чегинен ашырып көрсөтүп, бардыгын алардын ордуна кылгандыгына да байланыштуу. **Балдары ар түрдүү нерселерди өздөрү көбүрөөк аткарып, көбүрөөк өз алдынча болуусу үчүн, ата-энелери аларга жардам берүүсү керек.**

Жүлүн чуркусу бар баламдын басып кетүү ыктымалдыгы канчалык?

Бул көптөгөн түрдүү факторлордон көз каранды. Ошентсе да, дефекти омуртка тутумунда канчалык жогору болсо, шалдыгы ошончолук олуттуу болуу ыктымалдыгы чоң. Төмөндө, дефект омуртка тутумунун каягында болуусуна жараша, баланын басуу ыктымалдыгы канчалык экенидигин көрсөткөн сүрөттөр келтирилген. Сүрөттөрдө кара сызыктар менен толтурулуп көрсөтүлгөн дененин бөлүктөрүндө, көбүнчө, шалдык пайда болот жана сезгичтик жоголот.

ЖҮЛҮН ЧУРКУСУ БАР БАЛАНЫ ДАРЫЛОО ЖАНА АГА КАМ КӨРҮҮ

Чуркунун өзүн дарылоо жана ага кам көрүү. Омуртка тутумунда чуркулуу баштыкчасы бар болуп, жаңы төрөлгөн балага өмүрүнүн биринчи бир нече жумасында операция жасалса, анын жашап кетүү ыктымалдыгы кыйла жогорураак болот. Дефект хирургиялык операциянын жардамы менен булчуң тканы жана тери менен капталып жабылат. Мындай операция жасалбаса, чуркулуу баштыкча жаракаттанышы жана ага инфекция (менингит) жугуу коркунучу чоң. Кокус мындай болсо, бала көп жашабайт.

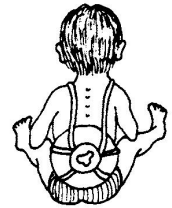
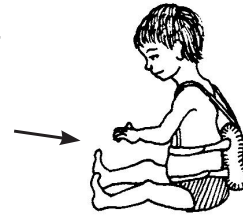
Эгер операция жасатуу мүмкүн болбосо, чуркулуу баштыкчанын ичке каптоосу жаракаттанбашы же айрылып кетпеши үчүн, аны коргоого аракет кылыңыз. (Эгер ал айрылса, менингит оорусу пайда болот.)

Бул “баштыкчаны” коргоо үчүн, жумшак кездемеден же көбүктүү резинкеден ортосу бош, тегерек жасалга жасап, баштыкчаны анын ортосуна жайгаштырып, жасалганы баланын денесине карматып байлаңыз. Мындай жасалга же кийим-кечек баштыкчага тийбөөгө тийиш.

ОПЕРАЦИЯГА ЧЕЙИН

ОПЕРАЦИЯДАН КИЙИН

Гидроцефалия. Бала төрөлгөндө жана андан кийин жума сайын, анын башынын айланасын ченеп туруу маанилүү. Эгер башы нормадан тезирээк чоңоё баштаса (41-беттеги графикти караңыз), же **башы катуу шишигенин** байкасаңыз, балада гидроцефалия бар болушу керек.

“Шунт коюу” деп аталган хирургиялык операцияны мээдеги суюктуктун басымы олуттуу залал келтире элегинде жасоо зарыл болушу мүмкүн. Мээдеги суюктукка толгон көңдөйдөн жүрөктүн же курсак көңдөйүнүн кире-беришине чейин түтүк тартылат. Ушул түтүк аркылуу мээдеги ашыкча суюктук чыгарылып турат.

МЭЭДЕН ЖҮРӨККӨ
ЧЕЙИН ШУНТ КОЮУМЭЭДЕН КУРСАККА
ЧЕЙИН ШУНТ КОЮУ

Мындай операция гидроцефалиянын белгилери эрте байкалып баштаган балдардын баарына эле зарыл эмес. Эгер баш өтө деле чоңойбосо же тез чоңоюусу токтосо, абал дарылоосуз эле жакшырышы мүмкүн.

ЭСКЕРТҮҮ! “Шунт коюу” операциясы дайыма эле жардам бере бербейт. Операция жасалган күндө деле, гидроцефалиясы бар ар 5 баланын ичинен бирөө 7 жашка чейин чарчап калат. Жарымынан көбүрөөгүндө акыл-эси өрчүүсү артта калуу менен мүнөздүү бузулуу пайда болот. Калгандарынын интеллекти жана өрчүп өнүгүүү тездиги нормадагыдай эле болот. Операция жасатуудан мурун, 2–3 адис менен акылдашыңыз.

Эскертме. Мындай операциялар көп үй-бүлөлөр үчүн мүмкүн болбору айдан ачык. Кызматтарын акысыз көрсөткөн бейтапканалар эле жардамга келбесе, көп учурда мындай операциялар кымбаттыгынан жасалбайт. Операцияга аттанууга чечим чыгаруудан мурун, төмөнкү нерселерди эсепке алыңыз:

- Эгер операция ийгиликтүү өтүп, бала аман-эсен калса, анын келечеги кандай болот? Бала абдан кыйналып өмүр сүрүү ыктымалдыгы көбүрөөкпү, же чектөөлөрүнө карабастан толук кандуу жана бактылуу өмүр сүрүү ыктымалдыгы көбүрөөкпү?
- Эгер үй-бүлө операцияларга, алардан кийин балага кам көрүүгө көп акча каражатын сарптаса, үй-бүлөдөгү башка балдардын саламаттыгына жана жалпы бейпилдигине мунун таасири кандай болот?

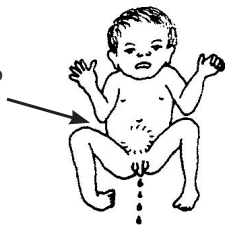
Кыскасы, операцияны жасатуудан мурун, баланын жана анын үй-бүлөсүнүн турмушунун сапатына мунун кандай таасири тийиши мүмкүн экенин дыкат кароо маанилүү.

Табарсыктын жана ичегилердин иштөөсү

Жүлүн чуркусу бар бала заара кылуусун (табарсыкты) жана заңдоосун (ичегилерди) башка балдардай башкара албайт. Мындай баладан заарасы дайыма тамчылап турушу мүмкүн. Чоңоюп калганда деле, ал эч кимге билдирбей, атүгүл өзү да билбей же себей заара кылып же заңдап коюусун улантышы ыктымал. **Табигый муктаждыктарды туура аткарганды үйрөтүүнүн стандарттык ыкмалары жарабайт. Айтпай заара кылып же заңдап коюусу үчүн баланы күнөөлөбөңүз.**

ЭСКЕРТҮҮ! Жүлүн чуркусу бар балдардын айрымдарында табарсык толук бошобойт. Бул кооптуу, анткени заара табарсыкта көпкө кармалса, анда бактериялар көбөйүп, табарсык менен бөйрөктөр инфекцияланышы мүмкүн. Жүлүн чуркусу бар балдарда заара чыгаруу жолдорунун инфекциялык оорулары бул балдардын чарчап калуусунун көп учураган себептеринин бири.

Табарсык өтө толуп кеткен.

Эне баласынын курсагын кармалап, табарсыгы канчалык толгонун аныктаганды үйрөнүп, курсагын абайлап чапкылап, мындан бала заара кылар бекенин байкап көрсө болот. Эгер мындай ыкмадан заарасы чыкпаса, аны чыгаруу үчүн, маал-маалы менен табарсыгын абайлап басып турса болот.

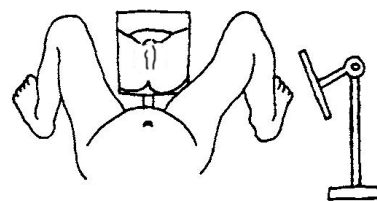
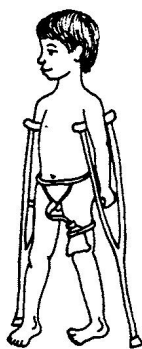
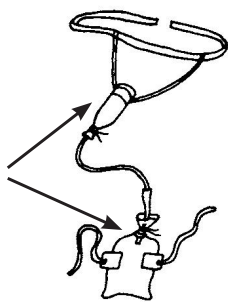
Кийин айрым балдар кыйкыруу, тоголонуу, каткыруу же чүчкүрүү ыкмалары аркылуу заара кылып, табарсыгын бошотконду үйрөнсө болот. Башкалар, сүрөттө көрсөтүлгөндөй, курсагын басуу жолу менен муну аткара алышат, бирок мунун кооптуу жактары жок эмес (209-бетти караңыз).

Кээ бирлери заарасын табарсыгынан чыгаруу үчүн, “катетерди” же желим түтүктү колдонушу зарыл болушу мүмкүн. Көп учурда, алар 5 жашка чыккыча, катетерди өз алдынча колдонгонду үйрөнүшөт. (206-бетти караңыз.)

Көп учурда, кыздар табарсыгын катетердин жардамы менен бошотуп туруусу зарыл. Мындан тышкары, мындай процедуралардын ортолорунда тамчылап чыгып турган заараны чогултуу үчүн, жалаякшым кийип алуу керек болушу мүмкүн.

Чоңоюп калганда, эркек балдар заараны чогулткан баштыкчага туташтырылган “кондомду” пайдаланууга көпчүлүк учурда жөндөмдүү болушат (207-бетти караңыз).

Кыздар күзгүнүн жардамы менен заары чыгуучу тешигин таба алышат.

Өздөрүн салыштырмалуу кургак, таза алып жүрүп, дени сак болушу үчүн, жүлүн чуркусу бар балдардын көпчүлүгүнө табарсыгын жана ичегилерин башкарганды үйрөтүп койсо болот. Ошондо, алар мектепте окуп, үйдөн сырткары далай нерселерди өзүнө көбүрөөк ишеним менен аткарганга жөндөмдүү болушат. Андыктан, **реабилитологдор жана үй-бүлөлөр мындай балдарына табарсык менен ичегилеринин кызматын башкаруунун иштөөчү ыкмасын иштеп чыгуусуна жардам берүүсү өтө маанилүү.**

Табарсык менен ичегилердин иши бузулуу, заара чыгаруу жолдорунун инфекциялары боюнча МААНИЛҮҮ МААЛЫМАТТАР 25-бөлүмдүн 203–214-беттеринде келтирилген. Бул бөлүмдү сөзсүз окуңуз!

Контрактуралардын АЛДЫН АЛУУ жана аларды оңдоо

Жүлүн чуркусу бар балдардын айрымдарында булчуңдарынын тең салмаксыздыгынан (78-бетти караңыз) же, сейрегирээк, **спастикадан** (булчуңдар патологиялуу чыңалып тартылып калуу) улам **контрактуралар** пайда боло бермейи көп учурайт. Контрактуралар бут кетмендеринин, тизелердин, жамбаш сөөк - кашка жилик муундарында көбүрөөк пайда болот. **Муундун толук көлөмдө кыймылдоо ийкемдигин сактоочу** (42-бөлүм) көнүгүүлөр жана чоюу көнүгүүлөрү контрактуралардын алдын алууга жана калыптана баштагандарын эртесинде оңдоого жардам берет.

ЭСКЕРТҮҮ! Чоюу көнүгүүлөрүн чыңалып кыймылдабай калган же кыймылдоо ийкемдиги чектелүү муундарга гана жасаңыз. Эгер муун бош болсо, **булчуңдарды андай ары чойбой эле коюңуз**, муундун кыймылдоо ийкемдиги ансыз эле жогору. Мисалы:

ТУУРА		ТУУРА ЭМЕС	
<p>Эгер бут кетмени сүрөттө көрсөтүлгөндөй кармалган боюнча катып калгансып калса,</p> 	<p>бут кетменин бара-бара көтөрүү үчүн, көнүгүүлөрдү аткарыңыз. (383-бетти караңыз.)</p> 	<p>Бирок эгер бут кетмени бош болсо же өйдөгө нормадан ашык көтөрүлсө,</p> 	<p>булчуңдарын жана байламталарын ого бетер чоюп салуучу көнүгүүлөрдү жасабаңыз.</p>

Жүлүн чуркусу бар балдардын **жамбаш сөөк - кашка жилик муундарын** бүгүүчү булчуңдары аларды жазуучу булчуңдарынан күчтүүрөөк болгондуктан, аларда, төмөнкү сүрөттө көрсөтүлгөн баланыкындай, **контрактуралар** пайда боло бермейи бар. Чоюу көнүгүүлөрү (385-бет) жана курсагына жатуу (86-бет) жардам бериши мүмкүн.

Мындан тышкары, басуу үчүн көмөкчү жасалгалары контрактураларды күчөтпөй, аларды оңдоого жардам берерин камсыз кылыңыз.

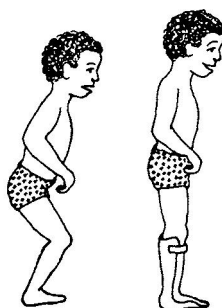

Металлдан жасалган, кымбат мындай "бастыргы" жамбаш муундары бүгүлүү, жүлүн чуркусу бар баланын "басуусуна" мүмкүнчүлүк берет.

Туура бийиктикте орнотулган параллелдүү брустарды кармап басканда, бала тигирээк туруп басууга мүмкүнчүлүк алат. Мындай ыкма контрактуралардын калыптануусуна жол бербейт жана көмөкчү каражаттардын жардамысыз басууга шарт түзөт.

Бут кетмендери өйдөгө чегинен ашып бүгүлүп калгандыктан, кээде бала жамбаш сөөк - кашка жилик жана тизе муундарын бүгүп кармоого аргасыз болот.

Мындан анын жамбаш сөөк - кашка жилик жана тизе муундарында контрактуралар пайда болушу мүмкүн.

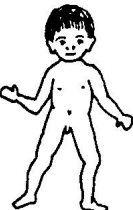
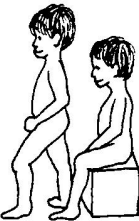

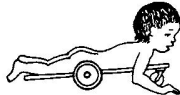

Түзүрөөк туруу, жакшыраак басуу жана контрактуралардын калыптануусуна жол бербөө үчүн, балага бут кетмендерин бекем кармоочу, **тизеге чейин ортездер** жетиштүү болушу мүмкүн. (550-бетти караңыз.)

Жүлүн чуркусу бар баланын толуп кетүүсүнө жол бербейиз, анткени анын буттары жана бут кетмендери алсыз. Анчалык тез салмак кошпоосу маанилүү. Атүгүл баса албаган, бирок толук эмес бала оңоюраак кыймылдай алат. Бала түрдүү азыктуу заттарга бай тамактар менен тамактануусун, өтө көп таттуу, майлуу азыктардан жана таттуу кошулган суусундуктардан оолак болуусун камсыз кылыңыз.

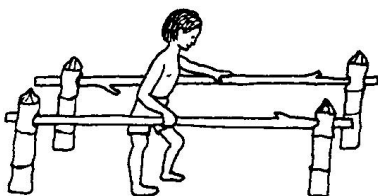
БАЛАНЫН ӨНҮГҮҮСҮНӨ КАНТИП ЖАРДАМ БЕРСЕ БОЛОТ

Жүлүн чуркусу бар балдардын көбү белинен ылдый шал болуп калышат. Балдар мындай абалына карабастан, денесин, акыл-эсин жана социалдык ык-жөндөмдөрүн мүмкүн болушунча өнүктүрүүсү маанилүү. Шалдыгы бар балдар дени соо балдардай эле өнүгүү баскычтарын өтүүсүнө жардам берүү үчүн, “ыңгайлашууга көмөк берүүчү көмөкчү каражаттарды” пайдаланса болот. (292-беттеги өнүгүү картасын караңыз.)

Бала өнүгүүнүн баштапкы баскычтарын ийгиликтүү өтүүсү үчүн, ал төмөнкүлөрдү аткарууга жөндөмдүү болуусу маанилүү.

АЛДЫГА ТҮЗ КАРОО	КОЛДОРУНА ТАЯНБАЙ ОТУРУУ	АЙЛАНАСЫН ИЗИЛДӨӨ	БИР НЕРСЕНИ КАРМАНБАЙ ТУРУУ	ОТУРУУ, ТУРУУ ЖАНА БАСУУ
<p>ДЕНИ СОО</p> 				
<p>ЖҮЛҮН ЧУРКУСУ БАР</p> <p>Эгер бала, алдындагыны көрүү үчүн, башын жана тулкусун көтөрө албаса, аны “шынаа” сымал жасалгага жаткырыңыз, же, жөлөнүп отуруусу үчүн, белине картон кутуну кармагып бекитип коюңуз.</p>	 <p>Бала отуруп алып ойноосун мүмкүн кылуу үчүн, эски чакадан же буга окшогон нерседен отургуч жасап берсеңиз болот.</p>	 <p>Ары-бери которулуусуна жардам берүүчү, дөңгөлөктөрү бар такта жасап берсе болот. Башка бирөө түртүүсү үчүн, мындай тактага кармагыч кошуу мүмкүн.</p>	 <p>Баланы тик абалында кармаган, туруу үчүн атайын алкак жасап бериңиз. Мындай алкакта баланын буттары анын денесинин салмагын көтөргөндүктөн, анын сөөктөрү бекемделип, анчалык оңой сынма болбой калат.</p>	 <p>Бала денесин тик абалында кармоочу ортездерди колдонуп, балдактардын жардамы менен баса алат. Бала отура алуусу үчүн, ортездердин жамбаш сөөк - кашка жилик жана тизе муундары бөлүктөрүндө шарнирлери болгону жакшы (575-бетти караңыз).</p>

Жүлүн чуркусу бар балдарга көмөкчү каражаттарды тандоодон мурун, балдар бирдей болборун эстен чыгарбаңыз. Айрым балдар ортездерсиз эле басууга жөндөмдүү болушат. Аларга башында, сүрөттөгүдөй, параллелдүү брустар, кийинчерээк балдактар гана

жетиштүү болушу мүмкүн. Башкаларына тизеден ашкан же тизеге жетпеген ортездер (58-бөлүмдү караңыз), үчүнчүлөрүнө дөңгөлөктүү отургучтар керек болот.

Жүлүн чуркусу бар бул бала бастыргыч кылынып өзгөртүлгөн балдактардын жардамы менен басууну үйрөнүп алган. Денесинин тең салмактыгын сактоо жана денесин башкаруу ык-жөндөмү жакшырган сайын, балдактардын тирөөчтөрү бара-бара алып салынган. Бала ошентип отуруп, жалгыз балдактардын жардамы менен эле басууга жарап калган.

Хирургиялык операция жана ортопедиялык түзөтүү ыкмалары

Көптөгөн балдардын **бут кетмендеринде контрактуралар** пайда болуусуна жол бербөө же калыптанып калгандарын оңдоо үчүн, маймактыкты түздөөдө кандай ыкма колдонулса (565-бетти караңыз), мында да так ошондой эле ыкманы колдонуу зарыл болушу мүмкүн. Контрактуралар кайрадан пайда болбошу үчүн, балдар көнүгүүлөрдү жасашы (115- жана 383-беттерди караңыз) жана бут кетменди бекем кармоочу, пластиктен жасалган жөнөкөй жасалганы жок дегенде түнкүсүн колдонушу (550-бет) керек.

Омуртка тутуму катуу ийрийип кеткен балдарга хирургиялык операция же дененин үстүнкү бөлүгүн бекем кармоочу атайын корсет зарыл болот. (164-бетти караңыз.)

Бир кашка жилиги жамбаш сөөк ашташынан чыгып кеткен, жүлүн чуркусу бар балдарга кээде хирургиялык операция жардам берет. Бирок мындай операцияны **эки кашка жилиги тең жамбаш сөөк ашташтарынан чыгып кеткенде** жасатпай эле койгон оң. Ашташтарынан чыгып кеткен кашка жиликтерин ордуна койбой, ушу боюнча эле калтырганда, демейде баланын басуусу анчалык деле начарлап кетпейт, бирок операциядан кошумча көйгөйлөр пайда болбой, ал кыйналбай калат. (“Кашка жиликтердин жамбаш сөөк менен ашташтарынын дефекттери” деп аталган бөлүмдүн 156-бетин караңыз.)

ЭСКЕРТҮҮ! Жүлүн чуркусу бар балага ортопедиялык операция жасатуудан мурун, бул операциядан кийин бала баса аларын жана операция буга чынында жардам берерин кылдат изилдеңиз.

Эт оюлуунун жана жаракаттануунун АЛДЫН АЛУУ

Денесинин белгилүү бир бөлүктөрүндө сезгичтиги жоголгон бала чоңоюп, салмак кошкон сайын, денесинин сөөктөр уркуйган бөлүктөрүндө (көбүнчө жамбаштар жана бут кетмендери) эт оюлуу ыктымалдыгы көбөйөт. Буга жеткирбөө үчүн:

- Бала жумшак матрастын же жаздыкчанын (мисалы, көбүктүү резинкеден) үстүндө уктасын жана отурсун, жана **көп ары-бери кыймылдап же оодарылып турсун.**
- Баланын денесинин астынкы бөлүгүндө кандайдыр-бир дүүлүгүүнүн же жаранын баштапкы белгилерине күн сайын текшерип туруңуз. Айрыкча сандарын, тизелерин жана бут кетмендерин текшериниз.
- Бала бир аз чоңоюп калганда, денесин өзү текшергенди үйрөнүп алса болот.

САК БОЛУҢУЗ! Жүлүн чуркусу бар болгондуктан же пес оорусунан улам бут кетмендеринде сезгичтиги жоголгон, баса алган балдарда бут кетмендерин тилп алуу, күйгүзүп алуу, аларда жара пайда болуу жана аларга инфекция жугуу коркунучтары айрыкча чоң болот. Мындай балдарга бут кетмендерин күн сайын текшерип турууну үйрөтүңүз.

Мындай тышкары, **бут кийимдери жана колдонулган ортездери балага чак келүүсүн, терисин өйкөбөөсүн жана анда көбүкчөлөрдү пайда кылбоосун камсыз кылыңыз.**

Жүлүн чуркусу бар бул бала бут кетмендерин айнектин сыныктарына тилдирип алган. Тилинген жерлери оорубагандыктан, бала аларга көңүл бурган эмес. Натыйжада жаракаттанган жерлерине инфекция жугуп, алар ириңдеп кеткен. Бир канча убакыттан кийин инфекция бут кетмендеринин сөөктөрүнө өтүп, аларды буза баштаган. Ошентип отуруп, бут кетмендери абдан деформацияланып кеткен. Бала бут кетмендерин толугу менен жоготушу мүмкүн.

Эт оюлуулардын алдын алууга жана аларды дарылоого арналган **МААНИЛҮҮ МААЛЫМАТТАР**ды 24-бөлүмдүн 195–202-беттеринен таба аласыз. **Аларды сөзсүз окуп чыгыңыз.** Мындан тышкары, пес оорусуна арналган 26-бөлүмдүн 223–225-беттеринен атайын бут кийим жана бут кетмендерин коргоо ыкмалары жөнүндөгү маалыматтарга да көңүл буруңуз.

Жүлүн чуркусу бар балага арналган башка маанилүү маалыматтарды бул китептин башка бөлүмдөрүнөн (айрыкча төмөнкүлөрдөн) табасыз.

23-бөлүм, “Жүлүн жабыркоо”

24-бөлүм, “Эт оюлуу”

25-бөлүм, “Табарсыктын жана ичегилердин функцияларын башкаруу”

Мындан тышкары, контрактураларга, маймактыкка, көнүгүүлөргө, өнүгүүсүндө артта калуусуна, ортопедиялык аппараттарга, дөңгөлөктүү отургучтарга жана атайын отургучтарга арналган бөлүмдөрдү да карап чыгыңыз.

Жүлүн чуркусу бар бул бала хирургиялык операция жасатууга каражаты жок айылдык кембагал үй-бүлөдө төрөлгөн.

PROJIMO тобу баланын омуртка тутумунан торсоюп чыгып турган “баштыкчаны” коргоо максатында желенгүчүнө бекитилген чөйчөгү бар атайын отургуч жасап берди.

Жүлүн чуркусу бар бала колго жасалган “бастыргычтын” жардамы менен басканды үйрөнүп жаткан учуру. (PROJIMO)

Жүлүн чуркусу бар бир жашар бул бала ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү кызматчылар тарабынан жасалган дөңгөлөктүү кичинекей отургучта отурган учуру тартылган. (PROJIMO)